

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1904

Ny följd * VII årg.

Häft. 17

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

KAROLINA WIDERSTRÖM: Anna Stecksén †.

Om skyddslagstiftning för kvinnor. Föredrag hållet vid Internationella kvinnokongressen i Berlin 1904 af fru Rutgers Hoitsemá.

BOTILD S.: Ur det ryska lifvet. I. Hustrun.

A. G.: Barnavård.

Litteratur: F. E., Sten Stensen til Stensbo af LAURA KIELER. — F. E., Från Triumfgatan af RICARDA HUCH.

Föreningsmeddelanden.

Hårets affallande.

Enda möjligheten att förhindra hårets affallande är tydligen att hålla hårbotten frisk och aflägsna hud- och hårsjukdomar. Toallett-Salubrin är det bästa behandlingsmedel för nämnda ändamål. Det verkar uppfriskande och är fullkomligt giftfritt. Det är därjämte ett kraftigt antiseptiskt medel, lika användbart mot mjäll, skäggsvarp m. fl. hårsjukdomar som till behandling af sår och flere hudsjukdomar. Om Salubrins användning läs bruksanvisningen, som medföljer hvarje originalflaska.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranlett Liljeholmens Vinfabrik att från 1901 tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättiksprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

OBS.! Flaskans form och etiketten.

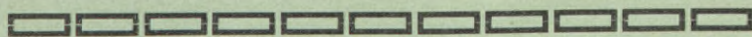
Boor

uti största urval.

OBS.! ———

Wiener-Pelsvaror nyinkomna.

**A.-B. Nordiska Kompaniet,
Stockholm.**

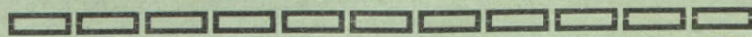

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden, kläde, lärft och yllestramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar** m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Obs.! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Böcker insända till Fredrika-Bremer-Förbundet. Maj—Okt.

E. Ahlströms förlag: *Stadling, J.*, En Chung-chus-anförare. — En karolins öden.

H. Aschehoug & Co: *Michelet, Marie*, I Svalehuset. — Foredrag for Mødre, udgivet af Foreningen »Hjemmenes Vel».

Albert Bonnier: *Benzon, Emma*, Biffstek på annat sätt. *Norrvall, Nella*, Fädernas missgärningar och andra berättelser. *Mustafa*, Mitt sista vandringsår, h. 1—8. *Rafael*, Hvita Boken och andra berättelser. *Roos, Mathilda*, Hennes son. *Palmér, Fritiof*, Det heliga äkta ståndet.

Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition: *Pfenningsdorf, E.*, From och fri. *Tollin, C. A.*, Spridda drag af prosten Rosengrens lif och verksamhet. *Macduff, J. R.*, Morgonväkter. *Pearse, M. G.*, Guld och rökelse. *Dyer, Helen S.*, Pandita Ramabai. *Lenk, Margareta*, Tvillingsyskonen. *Leberecht, Emil*, Huru tjenar du. *Vollmar, A.*, Ett tungt arbete.

Hugo Geber: *Snoulsky, Carl*, Samlade dikter, h. 14—18. Falthögskolans småskrifter nr 4, 5, 6. *Carpenter, Edward*, Kärlekens myndighetsålder. *Washington, Booker*, Upp från slafveriet.

H. Hagerups förlag: *Kieler, Laura*, Sten Stensen til Stensbo.

Lars Hökerberg: *Eriksholm, Anders J.*, Johannes.

(Forts. nästa sida.)

- A. B. Ljus:** *Spillmann, J.*, Jerusalems förstöring, h. 26—29.
- Nordin & Josephsson:** *Ljusets tjänare*, Länkar i sanningens kedja, h. 1—4.
- P. A. Norstedt & Söner:** Meddelanden från Nordiska museet 1902. *Fryxell, Anders*, Berättelser ur svenska historien. Nationalupplaga, h. 179—230. Meddelande från K. Kommersekollegii afdelning för arbetsstatistik. Nr 2 1904. Skrifter utgifna af svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran. Föreningen Heimdals folkskrifter nr 84. P. A. Norstedt & Söners förlagskatalog 1879—1903 nr 2.
- P. Palmquists aktiebolag:** Skrifter utgifna af *Joseph Hermelin*, nr VII.
- N. P. Pehrssons förlag:** *Conricus, Richard*, Socialt samarbete.
- Aktiebolaget Puritas:** Puritas bibliotek. Serien II. h. 2—6. *Stall, Sylvanus*. Den manliga karaktärens daning.
- W. Schultz:** *Uppsala kristliga studentförbund*, De svenska missionerna 1904.
- Fr. Skoglund:** *Trine, Ralph, Waldo*, Den yppersta af all kunskap. *Montgomery, Florence*, Misskänd. *Agrell, Alfhild*, Guds drömmare. *Tegnér, Alice*, Unga röster.
- Teosofiska bokförlaget:** *Leadbeater, C. W.*, Den kristna trosbekännelsen.
- Wahlström & Widstrand:** *Ostwald, J.*, I kemiens förgårdar, h. 2—4. *Bloch, Oscar*, Döden, h. 4—8. *Brierley, J.*, Själslifvet. *Harold, Gote*, Öknen. *Hertzman-Ericson, Gurli*, Finn. *Bruun, Lawrids*, Alla syndares konung. *Beskow, Natanael*, Det dagliga brödet. *Hearn, Lafcadio*, Exotica III. *Lundh, Nils, Wilhelm*, Stjärnorna.
- Aktiebolaget Varias förlag:** *Sloane, William, M.*, Napoleon Bonaparte, h. 1—7.

Enskild sändning.

Nina von Engeström: *Hansson, Sophie*, Skolköksflickornas kokbok.

Anna Stecksén †.

Vid promotionen i Uppsala våren 1900 befann sig bland dem, som bekransades med den akademiska lagern, äfven en kvinlig läkare, den första och hittills den enda ibland oss som disputerat för medicine doktorsgraden. Det var det vetenskapliga forskningsområdet som dragit hennes håg; men ack! hennes verksamhet där skulle ej bli lång, knappt tvänne år till, och sjukdom gjorde slut på densamma.

Anna Magdalena Stecksén var född i Stockholm den 27 maj 1870. Fadern var dåvarande kaptenen vid topografiska kåren, sedermera majoren och afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning I. O. Billdau Stecksén; modern Stina Hjertman. Hon genomgick Åhliniska skolan, som på den tiden ännu ej ägde dimissionsrätt, aflade maturitetsexamen vid Lyceum för flickor 89, med. fil. examen i Uppsala 90, med. kand. vid Karolinska institutet 93, med. lic. därstädes 97, blef ledamot af Svenska läkaresällskapet samma år, amanuens vid Karolinska institutets patologiska institution 97—98. Vintern 98—99 företog hon med egna medel en utrikes studieresa; arbetade först hos professor Baumgarten i Tübingen och sedan hos professor Roux å Pasteurinstitutet i Paris. På grund af de laborationer hon påbörjade i Paris och fortsatte här i Stockholm, skref hon den afhandling »Studier öfver Curtis blastomycet», som hon den 25 maj 1900 å Karolinska institutet försvarade för erhållande af medicine doktorsgraden.

Från barndomen stod Anna Steckséns håg till läkarekallet, och vetgirighet och forskarbegär utmärkte henne städse. Måhända inverkade på riktningen af hennes verksamhet den omständigheten, att tvänne hennes nära anförvandter borttrycktes af den svåra och skräckinjagande sjukdom som benämnes kræfta. I sin gradualafhandling lämnar hon nämligen ett ganska värdefullt bidrag till den lika intressanta och viktiga som svårlösta frågan angående

sagda sjukdoms väsen och orsak. Men hon sysselsatte sig äfven med frågor af mera närliggande praktiskt intresse, såsom med jästpreparatens värde och användning såsom läkemedel, med verksamhetsgraden hos ett af de nyare antiseptiska medlen, chinosol m. m. Äfven för spridningen af sin vetenskap till allmänheten var hon verksam, och hon populariserade väl, såsom nog de minnas, hvilka våren 1900 på »Nya Idun» hörde hennes föredrag »Om bakterier». Ett annat af hennes populära föredrag och åt hvilket undertecknad skulle önska särskild stor spridning, finnes tryckt bland Verdandis småskrifter; det bär titeln: »Något om vår kropps egna skyddsmedel mot bakterier». Äfven såsom undervisare var Anna Stecksén verksam; de båda läsåren 1899—1901 undervisade hon nämligen i hälsolära vid flere af hufvudstadens flickskolor och fortsättningskurser för kvinlig ungdom; och kom hon då själfallet och pliktenligt att på de håll där hon verkade fylla en brist som vidlådt denna undervisning. Hon medtog nämligen uti hälsoläran kapitlet om fortplantningsorganen, och om hennes förträffliga framställning af det grannliga ämnet fins det blott en mening. Hon tryggade därigenom från början framgången af denna viktiga reform. Att skolan nu mistat henne för alltid är en stor förlust.

Det var emellertid främst den vetenskapliga forskningen som ägde Anna Steckséns hängifvenhet, och hon ägnade sig åt den med outtröttlig ifver och med hela sin stora arbetsförmåga under den korta tid som därtill blef henne förunnad. Men hon ägde äfven goda förutsättningar att kunna hafva blifvit en duglig praktisk läkare, om hon slagit in på den vägen. För öfrigt var Anna Stecksén en synnerligen begåfvad och mångsidig människa. En af hennes lärarinnor från skoltiden har berättat, att hon utmärkte sig för goda kunskaper i alla ämnen: historia och matematik, naturkunnighet och språk, allt hade hon lätt för; och äfven i öfningsämnen utmärkte hon sig. Hon gjorde allt väl och med omsorg; alltid arbetade hon med glädje. För öfrigt voro omutlighet och orädd sanningskärlek egenskaper som särskildt framträdde hos henne redan i barndomen. Under konvalescenstiderna af sin långa sjukdom roade hon sig bl. a. med att utveckla sina anlag för målning och att tillöka sin skönlitterära bildning. Före samma sjukdom besatt hon en utomordentlig hälsa och det glada lynne, som alltid utmärkt henne, bibehöll hon äfven under sjukdomen. Det var blott någon enstaka gång, som det

kunde framskynta, hur mycket det i själfva verket kostade på henne att overksamheten blef så lång.

Det var nämligen en mycket långvarig och förnämligast på grund däraf mycket prövande sjukdom, som ryckte henne bort. Måhända härrörde denna sjukdom, som yttrade sig som en svårare och hårdnackad reumatisk affär med ett synnerligen egenomligt förlopp, från någon laboratorieinfektion, ådragen under hennes arbete. Detta är dock blott en gissning, ehuru en ganska sannolik sådan. Ett tag tillfrisknade hon så pass att hon påbörjade den utrikes studieresa, för hvilken hon blifvit utrustad genom ett stipendium från Fredrika-Bremer-Förbundet och ett från Karolinska institutet (hälften af det Ljungbergiska stipendiet). Hon insjuknade emellertid åter under resan och måste föras hem sängliggande samt sedan hålla sig till sängs nästan ett år. Sedan var hon konvalescent, som hon själf och hennes omgivning trodde. Men konvalescensen drog ut på tiden, och emellanåt måste hon för några dagar intaga sängen för, som man alltid antog, en tillfällig och öfvergående försämring. Sista gången detta inträffade var i början af september detta år och denna gång visade det sig att hennes förr så goda fysik verkligen var bruten. Det var hjärtat som varit sjukdomens främsta och farligaste säte; under symptom af hjärtförslamning kom döden stilla och fridfullt den 15 oktober.

Anna Stecksén hade den oskattbara lyckan att äga ett godt hem, där hon icke blott omhuldades med kärlek, utan där och intresse och förståelse för hennes arbete mötte henne. Hennes gamle sjuke far och hennes syster, som med outtröttlig ömhet vårdat de båda, begråta djupt hennes bortgång. Och hon sörjes af många vänner som lärt sig älska hennes glada mod, hennes vakenhet, hennes fördomsfria uppfattning och hennes varma hjärta.

Karolina Widerström.

Om skyddslagstiftning för kvinnor.

Föredrag hållet vid Internationella kvinnokongressen i Berlin 1904
af Fru *Rutgers Hoitsema* från Holland.
(Öfvers. från förf. manuskript).

I Holland hafva vi sedan 1889 en skyddslag, som likställer den vuxna kvinnan med gossar och flickor mellan 12—16 år.

Barn under 12 år äro sedan denna tid helt och hållet förbjudna att arbeta i fabriker och verkstäder, och kvinnor och minderåriga arbetare få ej arbeta mer än 11 timmar samt måste mellan kl. 11 förmiddagen och kl. 3 eftermiddagen hafva åtminstone en timmas hvilotid. Äfvenså äro de förbjudna att tillbringa denna stund i ett rum, där det ännu arbetas.

Arbetet är för dem, som lyda under skyddslagarna, förlagdt till tiden mellan kl. 5 f. m. och kl. 7 e. m. Undantag kunna så tillvida göras, som att arbetstiden inom vissa industrigrenar genom kungl. beslut kan förläggas till annan tid.

Också kan, ehuru endast under några få dagar och under kontroll af yrkesinspektören, undantagsvis meddelas tillåtelse att arbeta längre än 11 timmar.

Nattarbete åter, d. v. s. arbete mellan kl. 10 e. m. och kl. 5 f. m., är för gossar under 14 år samt för flickor och vuxna kvinnor under alla förhållanden förbjudet.

Söndagsarbete i verkstäder och fabriker är, med ett par undantag, äfvenså förbjudet för dem, som hemfalla under skyddslagstiftningen och det finnes dessutom den föreskriften, att barnsängskvinnor ej få arbeta förr än 4 veckor efter sin nedkomst.

För vuxna män och ynglingar öfver 16 år är ingen maximiarbetstid stadgad.

Ur dessa korta meddelanden bör det klart framgå, att det ej gifves några större skiljaktigheter i skyddslagstiftningen mellan t. ex. Holland och Tyskland.

Också här har man särskilda skyddsbestämmelser för kvinnor: förbud för söndags- och nattarbete, en maximiarbetsdag af 11 timmar; skydd för barnsängskvinnor m. m.

Må det tillåtas mig att ej längre dröja vid de olika bestämmelserna, då det synes mig viktigare att få framlägga mina tankar öfver den sociala betydelsen och följderna af en särskild skyddslagstiftning för kvinnor.

* * *

Skydd för arbeterskor — ja, det låter ju så underbart mildt — skydda — ordet hinner knappast uttalas förr än man röres och fylles af sympati. Ty ovillkorligen komma vi att tänka på tillfällen, då det som var svagt och fint ovillkorligen skulle gått under genom själförnekelse och uppoffring, men blifvit sparadt

genom en skyddande hand — ett barn, en sjuk, en öfvergifven, en hjälplös åldring.

Och alla hafva vi väl också medlidande med den stackars fabriksarbeterskan, som hvarje morgon måste lämna sina barn för att i fabriken förtjäna ett knappt brödstycke åt sig och dem, och som, då hon om kvällen återvänder till hemmet, har ännu ett tungt arbete framför sig. Och alla utan undantag äro vi säkerligen också beredda att räcka henne en hjälpande hand.

Huruvida särskild skyddslagstiftning för kvinnan är för fabriksarbeterskan en sådan hjälpande hand, det vill jag nu dryfta.

Härför är det nödvändigt:

att vi noga iakttaga följderna af ensidiga skyddsbestämmelser i de olika landen;

att vi därefter förelägga oss den frågan: om det icke skulle finnas en bättre hjälp för kvinnorna än den som *hittills* gifvits dem genom skyddslagstiftning?

I alla industrigrenar, där kvinnorna icke hafva att frukta männens konkurrens, nämligen i sådana, hvarest de befinna sig på sitt egentliga område och öfverallt, där de föredragas, icke så mycket för den mindre lönen skull som på grund af genom skicklighet och ordentlighet bättre kvalificerad arbetskraft, där har skyddslagstiftningen hittilldags haft ett enbart godt inflytande.

Detta är t. ex. fallet i beklädnadsindustrin, i trikåfabriker, tvättinrättningar, sömmerier, skrädderier, vid tillverkningar af broderi m. m. Det har äfven varit fallet i nästan alla väfverier i England, i cigarrindustrin i Frankrike och England och redan på flera håll äfven i Tyskland. I båda de ofvan nämnda industrigrenarna, textil- och cigarrindustrin, äro äfven arbetskorna organiserade tillsammans med männen i samma yrken och åtnjuta också lika lön för lika arbete.

Detta är lätt förklarligt, ty då man i England, som ej blott är den moderna industrins utan också den moderna arbeterskeskyddslagstiftningens hemland, år 1850 för första gången räknade kvinnorna till dem, som lyda under skyddslagstiftningen, och hvilkas arbetstid är bestämd till 11 timmar, så voro redan kvinnorna starkare företrädade inom textilindustrin. Det fanns nämligen på den tiden i Lancashire 321,000 kvinnor mot 149,000 män, alltså 2 kvinnor mot en man.

Lyckligtvis kunde fabrikanterna ej undvara kvinnorna, emedan dessa arbetade mycket fortare och lämpade sig bättre för sitt

arbete än männen, och således tvingades man att inskränka arbetstiden till 11 timmar äfven för männen, så att alla arbetarna, män och kvinnor, voro mycket nöjda med den hjälp, som staten gifvit dem.

Kvinnorna blefvo här ej fördrifna, något som framgår redan därutaf, att nu, ett halft århundrade senare, kvinnorna relativt äro ännu starkare företrädta inom textilindustrin än de voro på den tiden.

Ingen bör heller sluta häraf, att textilindustrin i England kan räknas till »utsvettningsyrkena», ty man betalar där goda löner, fastän t. ex. förra året dubbelt så många kvinnor som män — i spinnerifackföreningarna 5 gånger så många — inskrefvos i textil-arbetarefackföreningarna.

De lyckliga följder för hela Englands befolkning, som arbeterskyddslagstiftningen inom textilindustrin haft — i början var det endast denna och några med den beslätade industrier, som kontrollerades af staten — ha olyckligtvis gjort den stora allmänheten fullkomligt blind för systemets möjliga nackdelar.

* * *

Så småningom utsträcktes lagstiftningen öfver allt flera industrier och har då tillsammans med de många goda också ofta mycket skadliga följder. I alla länder, där fabriksväsendet liksom i England hastigt utvecklar sig och där till följd häraf krafvet på statsskydd för arbetarna gör sig allt kraftigare gällande, där utsträckes arbeterskyddslagstiftningen likaledes öfver allt fabriksarbete.

Detta skedde, som sagdt, år 1889 i Holland, 1891 i Tyskland, 1892 i Frankrike. De öfriga landen måste jag på grund af den inskränkta tiden förbigå.

Följderna af särskilda skyddsbestämmelser äro, så snart staten inför en för alla industrier gällande gemensam maximiarbets-tid för kvinnor anställda i fabriker och verkstäder, enligt mitt förmenande obetingadt skadliga.

Hvarför? Jo, emedan inom alla yrken, där arbetaren blott genom lång arbetstid eller nattarbete är konkurrensduktig och där arbetets särskilda beskaffenhet gör söndags- och nattarbete nödvändigt, afskedas kvinnorna genast efter skyddslagstiftningens införande och ersättas med män eller ynglingar.

Detta inträffade i England i många damastväfverier, emedan arbetet där ej kunde afbrytas på bestämda tider, utan blott när mönstret tillät det. Där afskedades kvinnorna, alla utbildade väfverskor, och ersattes med män.

»Dessa kvinnor, duktiga, kvalificerade arbeterskor,» säger Hobsen i sin framställning af den moderna kapitalismens utveckling, »erbjöd sig då att arbeta för lägre lön hos mindre, konkurrerande fabriker och nedtryckte på så sätt lönerna.»

Detsamma var förhållandet med typograferna. Före skyddslagstiftningens införande hade män och kvinnor inom detta yrke arbetat fredligt tillsammans i gemensamma verkstäder och för samma lön, men så snart arbetareskyddslagstiftningen infördes afskedades genast de kvinnor, som voro anställda på de stora tryckerierna, där arbetarne voro bäst aflönade — emedan nattarbete var dem förbjudet och de ej hade tillåtelse att arbeta efter kl. 7 e. m.

Skyddslagstiftningen hade alltså här ingalunda till följd att tryckerierna stängdes tidigare. Tryckeriernas ägare hade ingen orsak till oro, det fanns ju män i öfverflöd, hvilkas arbetskraft stod till deras förfogande både natt och dag. Och de arbetare, som fingo efterträda kvinnorna på de stora fabrikerna, gladdes. Icke så de stackars arbeterskor, hvilka blefvo afskedade, fastän de voro skickliga typografer. De tvingades sålunda till att, om de ej ville gå arbetslösa, nöja sig med att arbeta i mindre verkstäder mot lägre lön.

Detta var alltså ingen fördel för arbeterskorna, utan i stället för arbetsgifvarna, hvilka på detta sätt kunde erhålla utmärkt arbetskraft för låg lön.

I Frankrike upprepades samma historia. Då arbetareskyddslagstiftning där infördes, afskedades ensamt i Paris 5,000 dugliga kvinliga sättare, däribland många gifta kvinnor och änkor. De kunde omöjligen behålla sina platser på de stora tryckerierna, där man nattetid trycker tidningar, som spridas öfver hela landet. Det följer ju af sig själf, att äfven dessa kvinnor sedan utbjöd sitt arbete för ringare lön. Huru många bland dessa afskedade, som föllo offer för prostitutionen, därom har ej statistiken något att förmäla. Men bekant är, att några af de sålunda afskedade, slutligen i sin nöd erbjudo sig till att vika ihop tidningar, ett arbete som emedan det räknas för lätt, ej är kvinnorna förbjudet att nattetid utföra.

Dessa kvinnor, som genom detta arbete i lika hög grad som förut hindrades från att sofva och som i lika hög grad skilldes från sina familjer, förtjänade härigenom 5 fr., under det att de förut som sättare hade förtjänat 20—30 fr. i månaden.

I Holland äro till följd af arbeterskeskyddslagstiftningen enligt officiella berättelser kvinnorna inom 15 olika yrken mer eller mindre undanträngda och ersatta af män, många gånger också af ynglingar på 16—17 år, hvilka då erhålla en ännu lägre lön. Här och där äro kvinnorna helt och hållet undanträngda. Således i Friesland, där smöret numera beredes af män, under det att tidigare, innan skyddslagstiftningen infördes, det alltid var bondhustrun, som beredde smöret och osten. Likaledes inlägges nu frukt och grönsaker på fabrikerna af män.

Antalet gifta kvinnor som arbeta i fabriker och verkstäder har också sedan skyddslagstiftning infördes gått tillbaka med 2,000, ehuru väl antalet gifta kvinnor, som helt eller delvis äro familjeförsörjare, under samma tid ökats med 9,000.

I Tyskland berättas äfven om åtskilliga tillfällen då arbeterskeskyddslagstiftningen haft till följd, att arbetsgifvarna afvisat kvinlig arbetskraft. Dr. Dodd talar i sin afhandling om verkningarna af skyddsbestämmelser för kvinnor och minderåriga till och med om ett massafskedande inom textilindustrin.

* * *

Tiden tillåter mig ej att anföra ännu flera exempel.

De *särskilda* skyddsbestämmelserna hafva alltså öfverallt

- 1) beröfvat tusentals arbeterskor deras uppehälle;
- 2) gjort konkurrensen skarpare och nedtryckt lönerna äfven för männen inom de industrigrenar, som träffats däraf:
- 3) samtidigt orsakat att kvinnoarbetet blef nästan värdelöst;
- 4) att hemindustrin och hemarbetet betydligt utsträcktes;
- 5) att hvarje arbeterskas värde för arbetsgifvaren minskades;
- 6) att kvinnornas ekonomiska oberoende, hvarefter vi alla sträfva och hvarmed vår jämlikhet är så nära förknippadt, allt mera rubbades.

De *särskilda* skyddsbestämmelserna omöjliggöra därför upplösningen af föråldrade förhållanden och utvecklingen af de nödvändiga förutsättningarna för en omgestaltning af vårt nuvarande samfund, de mångdubbla prostitutionens offer och öka ringaktningen för kvinnorna.

De slutsatser, till hvilka jag kommit, äro alltså dessa: vi böra icke vidare fordra några särskilda skyddsbestämmelser för kvinnor utan

1) allmänna skyddsbestämmelser, gällande för alla arbetare, som äro anställda inom samma industri;

2) en för *alla* arbetare gällande af staten fastställd maximi-arbetsdag, kortare eller längre allt efter de olika industrigrenarnas olika behof;

3) ett utsträckt skydd för barnsängskvinnor, med bibehållande af full lön;

4) tillfredsställande tillsyn öfver den fabriksarbetande kvinnans barn, alltså öfverallt där det finnes fabriksarbetande kvinnor inrättande af barnkrubbor och barnträdgårdar skyddade af staten.

Med talet om att »kvinnan tillhör hemmet» är ingenting utträttadt. Förläggningen af kvinnans arbete utom hemmet har framkallats af sociala missförhållanden, som vi af både national-ekonomiska och hygieniska skäl ej kunna betrakta med korslagda armar.

Genom särskilda skyddsbestämmelser för kvinnor och inskränkning af det kvinliga fabriksarbetet afhjälper man ej den uppkomna nöden, utan förhindrar endast utvecklingen genom att framkalla ännu svårare förhållanden.

Ur det ryska lifvet.

I.

Hustrun.

Ryssland står alltid för mig i minnets dagar som ett lidandets land framför andra. Redan af litteraturen hade jag mottagit ett intryck af att lyckan där vore mera sällsynt och flyktig än i våra delar af världen. Kanske blott en smakriktning, hade jag då tänkt. Vid närmare bekantskap med landet och förhållandena måste det dock snart gå upp för mig, att den pessimistiska grundtonen i litteraturen ingalunda stämmade från en sentimental smak, utan var ett realistiskt ackord, som klingade igenom hela lifvet där ute, sådant det lefves i det stora, gåtfulla

landet på andra sidan om Östersjön. De människor, jag kom i närmare beröring med, de människor jag hörde omtalas — alla, utan undantag, ledo de af bruten lycka. Ja, när jag nu i tankarna går igenom hela raden af personligheter, hvilka jag antingen själf lärt känna eller hört omtalas, så ser jag ingen enda stå fram i skimret af en pröfvad lycka.

Tänker jag nu efter, hvad orsaken kan vara till en så genomgående brist på lycka, så ligger det nära att skylla på det yttre ofria tillståndet, som gör hvarje ställning i lifvet osäker, på det själsmördande andliga mörkret, på misstänksamheten, hvilken suger sig in i och förgiftar hvarje mänskligt förhållande. . . Visserligen, storm och skär i förbund med hvarandra kunna lätt segla skutan i kvaf, men finnes det blott ett säkert styre, kan den ibland helskinnad komma igenom bränningarna. Det är just detta, styret, som fattas i den ryska karaktären, och därför hvirflas skutan redlöst om af ogynnsamma vindar.

Den slaviska naturen äger som grundton en lidelsefullhet, hvilken, behärskad och rätt ledd, skulle vara en mäktig kraft till framåtskridande och lyftning såväl som till personlig lycka. Ännu är den dock blott en otyglad naturkraft, som förbränner och förtär, en låga, fladdrande hit och dit för intryckens vind och förödande i samma mån som den själf är stark. När elden, kanske antänd af den mäst upphöjda känsla, brunnit ut, finnes blott aska och slagg kvar. Denna otyglade lidelsefullhet måste man hafva för ögonen för att kunna förstå det förunderliga faktum, som kännetecknar våra dagars Ryssland, det nämligen, att uppblossandet af så mycken ädel ungdomlig hänförelse genomgående följes af ett lif i gammal dålig slentrian. Eller hvar äro väl nu dessa fosterlandets martyrer, hvilka icke varit nog lyckliga att få dö, innan den heliga elden slocknat?

Låt mig skildra en bild ur det ryska lifvet i nutiden, en alldeles osminkad bild, sådan som den kommit inom min synkrets!

* * *

En dag under min sista vistelse i Ryssland fingo vi, eller rättare, familjen där jag bodde, besök af en medelålders fru. Hvarken i dräkt eller utseende hade hon något påfallande, och dock fängslade hon mitt intresse från första stund. Lifvet hade ristat åtskilliga uttrycksfulla runor i hennes ansikte, och blicken glödde af en eld, som talade om en lidelsefull själ; men öfver

hela framträdandet låg ett uttryck af behärskad kraft. Det var detta, därute så sällsynta uttryck, som slog mig.

»Vår grannfru, Anna Paulovna», presenterades det.

Den främmande slog sig ned och började genast tala om dagens stora ämne, gäsningen i staden. Åter igen hade soldaterna funnit upproriska proklamationer kringkastade i kasernerna, åter igen hade järnvägstjänstemännen träffat på sådana på sina bord, då de kommit till kontoret på morgonen. Det sades, att man upptäckt en mingång i närheten af guvernörens palats. Vid statens egen maskinfabrik hade arbetarna bildat en socialistisk fackförening, hvilken tycktes länge ha ägt bestånd, fast den först nu upptäckts. Här låg den egentliga härden för missnöjet, och arbetarna hotade att så demonstrera den första maj, att hvar och en som bar hatt skulle bli ett hufvud kortare.

»Är det någon öfverhängande fara, tror ni, Anna Paulovna?»

»Bah, det ligger ju en hand af järn öfver staden. Och en af förarne togo de nyss, just som han anlände med tåget. Jag såg honom föras bort af gendarmer. Han var klädd i nya, fina bondekläder, men på hans ädla drag och vackra händer var det tydligt att se, att han ingen bonde var. Fara? Åh, nej, inte för oss men för det stackars folket. Det kommer att bloda sin panna i onödan».

»Det stackars folket» — det varma, nästan ömma tonfall, hvarmed orden sades, gjorde det genast klart för mig, hvar Anna Paulovnas sympatier lågo. Och att jag icke misstagit mig, därpå fick jag några dagar därefter fullt bevis.

Jag satt som bäst på min balkong och betraktade den brokiga taflan nedanför på en af stadens hufvudgator. Plötsligen får jag höra oväsen, hvinande slag, skrik och oåtergiftiga ord. Jag såg en gardavoj, polisbetjänt, som pryglade af hjärtans lust, och en stackars trashank, som skrikande tog emot. Hvad den stackaren förskyllt var icke möjligt att se. I samma ögonblick kommer Anna Paulovna farande som en raket ut ur porten. Med uttryck af lågande förtrytelse kaster hon sig emellan lagens väktare och hans offer, och det var inga milda ord hon utslungade öfver den förres hufvud. Denne studsade. Icke en gång i Ryssland kan en polisman utan högre order öfverfalla en fredlig vandrare med hugg och slag. Polisen hade tydligen förgått sig på egen risk och försökte stammande en förklaring. Men han måste

slokörad lomma af, medan hans offer passade på att göra sig osynlig.

Det var en så ovanlig och uppfriskande syn, detta, att jag genast gick in till min värdinna och frågade:

»Hvem är då denna Anna Paulovna? Hon är verkligen ingen vanlig människa, som går i elden för en trashank».

»Skulle tro det», sade den ryska damen. »Det finnes nog inte en på tjoget af Anna Paulovnas sort — nej, inte en på hundralet».

»Jag ser nog på hennes ögon, att hon har en ovanlig historia. Gör mig den stora glädjen att berätta den!»

»Hennes historia är nog ovanlig och väl värd att höra, men jag vet inte så noga, om Anna Paulovna själf skulle vara förtjust åt, att man spridde ut den».

»Åh, snälla Sofia Nikolejvna, var inte så hård! Ni vet, att jag intresserar mig för människor, isynnerhet sådana som hon. Är jag inte en främling här, kanske? Hvad skulle det då göra, om man berättade mig något om lifvet här? Jag skall tiga som en mur, så länge jag är i Ryssland, och berättar jag något sedan, skall jag nog akta mig för att röja hennes verkliga namn».

»Nå ja, då! Vi ha så många misslyckade karaktärer ibland oss, att det kanske kan vara rätt att draga fram dem, som förstå att hålla sig raka och helgjutna lifvet igenom. Anna Paulovna är inte alls från vår trakt, utan från en stad i de östra guvernementen. Hon blef gift då hon var 30 år med en man, som var åtskilligt yngre. Det var en af säningsmännen i folket. Med glödande nit omfattade han dess sak, och det var nog denna gemensamma kärlek, som först fört de två samman. Sedan gingo de upp i samma sträfvan, att bringa upplysning till de okunniga. Det var märkvärdigt, huru länge de fingo vara oantastade; men så en vacker dag, eller rättare en olycklig natt, väcktes de af hårda slag på porten och orden »i lagens namn». De visste att stunden var kommen, och medan mannen så långsamt som möjligt skred till portens öppnande, kastade Anna Paulovna några komprometterande papper på glöden i ugnen. Att förstöra de förbudna skrifterna, hvilka i mängd funnos hos dem, var ej att tänka på.»

Berättarinnan drog andan.

»Hur gick det?» utbrast jag i andlös spänning.

»Det gick som det kunde gå. De kommo bägge i fängelse, och där sutto de länge och sletto bra ondt. Det är nog i åtanke

af hvad hon där fått utstå, som Anna Paulovna alltjämt sänder mat till fångarne här uppe på fästningen. — Nåväl, domaren tycktes inte vara nöjd med de förbjudna skrifterna utan gräpde för att finna något ännu mera komprometterande. De sutto fångslade på hvar sitt håll utan att få talas vid och förhördes hvar för sig, men hur domaren än bråkade och korsförhörde, var det den skönaste öfverensstämmelse i deras utsago. De hade, skall jag säga, funnit ett sätt att brefväxla, som domaren inte hade någon aning om — det var för resten redan förut öfverenskommet emellan dem, ty de visste nog, att leken skulle sluta illa en gång. Och sättet var knepigt. Anna Paulovna sände sin man ibland en ren näsduk — sådana kan väl också en fånge behöfva — och i fällen hade hon smugit in en fin remsa silkespapper, på hvilken hon skrivit. Upptäckt blef det inte, och tack vare det att intet annat än förbjudna skrifter kunnat påträffas, blef Ivan — så hette mannen — endast straffad med fem års förvisning till Sibirien».

»Endast!» utropade jag häpen. »Fem långa års förvisning kallar ni *endast*, och det bara för några fattiga böckers skull.»

»Straffet var verkligen ovanligt lindrigt efter våra förhållanden. Men det förstas sig, det är svårt nog att lefva som förvisad.»

»Och Anna Paulovna, blef också hon deporterad?»

»Nej, hon blef frigifven. Det långa rannsakningsfängelset betraktades som straff nog åt henne.»

»De blefvo då skilda åt?»

»Ja, men endast för kort tid. Anna Paulovna satte sig genast i verksamhet och uppnådde tillstånd att få vistas hos sin man och än mer, hon lärde sig ett arbete för att kunna uppehålla både honom och sig. I Sibirien, ser ni, är det mången gång lättare för en kvinna än för en man att slå sig igenom. I synnerhet är det ett yrke, som går där borta, och det är barnmorskans. Vanligen finnes ingen annan födslohjälj än någon gammal tilltagsen kvinna. Men bevars, hvilka metoder de begagna! Går förlossningen trögt, skaka de patienten, och kan hon ändå inte föda, bråka de med henne ytterligare och ge henne alla möjliga häftiga rörelser, så att hjärtat nästan flyger ur kroppen på henne och den stackarn blir svartblå i ansiktet. Se, det där hade Anna Paulovna hört, och hon tänkte: 'Kanske kan jag rädda någon af de arma själarna där borta och tillika uppehålla lifvet för oss bägge.' Så lärde hon konsten och reste ut i förvisningen.»

»En sådan präktig kvinna!» utropade jag.

»Åh, det var inte hennes största bedrift. Det är inte ondt om ryska hustrur, som hellre dela förvisningen med sin man än stanna hemma och må godt. Hade hon bara gjort det, hade hon inte varit den sällsynta kvinna hon är. Men det skulle ske något värre.»

»Kunde det hända något värre?»

»Jo, lugna er otålighet! Då strafftiden var slut, vände paret hem. I 12 år hade de delat ljuft och ledt med hvarandra, varit ett lif och en själ. Anna Paulovna hade väl under de sista åren lagt märke till, att hennes mans tankar oftare sysslade med utsikten till att skaffa sig en inbringande befattning efter strafftidens slut än med de gamla planerna för folkets bästa, men hon gaf det bundna lifvet i förvisningen skulden därför. Då de väl en gång kommit hem, skulle han nog bli den gamla igen. Men — de kommo hem, och hennes Ivan var ännu mer förändrad, hade bara tanke för att komma fram i världen. Och så — så hände det, att det trädde någon emellan man och hustru. En flickslinka var det, som inte hade något mer i denna värld att vara stolt öfver än ett fagert skinn, och för det glömde den hedervärde Ivan Alexandrovitsch sin hustru och alla hennes stora egenskaper.»

»Den uslingen!»

»Åh nej, inte så stora ord! Han var bara svag, hållningslös, sedan den makt hans hustru utöfvat på honom var bruten. Sådana män äro just inte sällsynta.»

»Men hon — hon måste då förakta honom?»

»Nej, det var hennes kärlek för stor till. Han behöver ungdom, tänkte hon, ungdom och glädje, efter allt hvad han har gått igenom. Jag är gammal och tung till sinnet och kan inte längre utfylla hans lif. Men någon kärleksförbindelse bakom min rygg får han inte kasta sig in i, då går han under. Hon talade med sin man och sade honom, att hon vore villig att offra sig för hans lycka.»

»Och han?»

»Han svarade, att han föraktade och förbannade sig själf, men — gjorde ingenting för att hålla henne kvar. Då försvann hon tyst ifrån hans synkrets och slog sig ned här, där hon försörjde sig med kontorsarbete.»

»Tror ni, att hon ännu kan hålla af honom?»

»Jag är alldeles säker på att hon gör det, ty hon urskuldar honom alltid, och ännu aldrig har jag hört henne säga ett ondt ord om honom. Och alltid är hon lika behärskad. Blott en gång — — —»

»Blott en gång», upptog jag berättelsens tråd då jag fruktade att den skulle brista. Min värdinna satt tyst en stund, därpå fortfor hon:

»En gång har jag verkligen sett henne bragt ur fattningen. Hon hade då fått bref från honom — det var några år efter skilsmässan —, hvori han skrifver, att han aldrig kan glömma henne, att han längtar efter henne och nu ville fråga, om hon inte under sommaren, då Vera skulle resa till ett bad, kunde komma och hälsa på honom.»

»Vera? Det var den andra?»

»Ja—a. Anna Paulovna kände hans förslag som en förfärlig skymf, och först nu, tror jag, gick det upp för henne hvilken moralisk ynkrygg hennes man var. Hon skref till honom endast dessa ord: »Väl har jag hört, att älskarinnan brukar infinna sig, då hustrun är borta, men aldrig har jag hört, att den lagliga hustrun begagnar sig af älskarinnans frånvaro.»

»Har hon sedan icke hört något ifrån honom?»

»Åjo, för hvar gång det kommer ett barn, måste han väl skrifva, för att det skall kunna sättas på hennes namn.»

»Hvad vill då det säga?» utbrast jag högst förvånad öfver så invecklade familjeförhållanden.

»Det brukas så hos oss, n. b. om den förörättade parten vill gå in därpå, att de oäkta barnen legitimeras på detta sätt. De skrifvas då på de laggifta föräldrarnas namn.»

»Så besynnerligt!»

»Den, som har någon ädelhet i sig, gör detta för de oskyldiga barnens skull. Ibland är det en förrådd hustru, ibland en bedragen man, som på detta sätt adopterar barnet af den andra partens brottsliga förbindelse. Därigenom undgås, tror jag, mycken olycka.»

»Men vore det då icke enklare, att t. ex. den man vi nu tala om gifte sig med sin älskarinna?»

»Det går inte för sig, ty enligt våra lagar kan den part, hvilken förgått sig och sålunda gifvit anledning till äktenskapets upplösning, icke gifva om sig. Det hade funnits en annan utväg, och den värde Ivan Alexandrovitsch har icke skonat sin hustru

från att föreslå den. Om *hon*, ser ni, hade velat påtaga sig den synd, som *han* begått, och således varit den juridiska orsaken till skilsmässan, då hade han kunnat gifta om sig. Anna Paulovnas kärlek är stor och försakande, 'men', säger hon, 'ljuga ner mig själf kan jag dock icke'.»

»Det var då för väl! En själfuppoffring får inte gå så långt att den kränker människovärdet.»

»Just så! Hon har, tycker jag, hållit den rätta gränsen. Men därför tar hon också barnen på sig. Hon har aldrig haft några egna — underligt, att få barn på en sådan omväg!»

Vi sutto tysta en stund. Därpå sade jag.

»Det är så stort, detta, som jag nu fått höra — stort, att kunna bära ett sådant öde utan att bli bitter, att kunna bevara den gamla kärleken trots allt, att kunna offra sig utan att låta sig neddragas. Hvar hämtar hon då sin styrka? Säg mig, Anna Paulovna är väl icke — *stundist*?»

»Nej, det är hon inte, åtminstone ej medvetet. Hon tillhör kyrkan, men hon har en innerlig, stark och frigjord tro, och hon lever därefter. Det finnes här i landet många sådana andligt frigjorda själar, hvilka dock ej vilja bryta med kyrkan, men hoppas på en kommande reformation.»

»Blott ännu en fråga: är Anna Paulovnas karaktär typiskt rysk?»

»Ack det vore väl ingen nöd, om så vore! Kanske en gång med en bättre religiös och social uppfostran, att vi kunna komma så långt. Ansatserna finnas väl i folkkaraktären, men hvad den saknar, är just en etisk ryggrad.»

»Och han, mannen?»

»Åh han! Ja, af den sorten ha vi nog, tyvärr, tolf på dussinet!»

Botild S.

—————*—————

Barnavård.

Att i vår tid klaga öfver bristande intresse för ungdomen och dess uppfostran kan väl knappast anses berättigadt. Detta intresse gäller emellertid förnämligast barn öfver sex år gamla, d. v. s. skolungdomen. Men barnen ha ju tillryggalagt kanske de

för hela lifvet viktigaste åren före denna tid och med skäl kan det frågas: hvad göres för att gifva dessa den kroppens och själens friskhet, som lägger grunden till ett rikt och fruktbarande lif? Och huru utbildas de personer, som närmast ha att vårda dessa späda varelser? Härmed är det nog klenst bestäldt, ty under det att hvarje människa lätt förstår, att äfven det ringaste kall eljest kräfver sin särskilda utbildning, är, underligt nog, den föreställningen allmän, att yrket att fostra och vårda småbarn läres af sig själf. Ödesdiger har också denna åsikt varit, och otaliga förspilda mäniskolif måste skrivas på dess konto.

På visst sätt kan ju sägas, att alla klasser bli lidande på okunnigheten i barnavård och hygien, denna okunnighet är ej ett monopol för de mindre väl ställda samhällslagen, äfven om missförhållandena hos dessa äro mest skriande. »Hvarken rik eller fattig kan i vårt land vid barnavården få räkna det stöd, som ligger i en teoretisk och praktisk kunskap i ämnet, emedan vi ännu sakna en utbildningsanstalt för barnavårdarinnor, liknande dem, som finnas i andra länder» yttrades för fem år sedan i ett föredrag rörande barnavård.

Det var på ett af Fredrika-Bremer-Förbundet anordnat samkväm denna viktiga fråga först togs upp till dryftande*). Såsom en följd af detta samkväm stiftades sällskapet »Barnavård», som sedan tre år tillbaka har en utbildningsanstalt för barnsköterskor, den första i sitt slag i vårt land. Anstalten är belägen på Söder, Brännkyrkagatan 88. Dess elever utgöras vanligen af flickor tillhörande den s. k. bildade klassen. Såsom »undervisningsmaterial» mottagas ett tiotal fattiga barn under 2 års ålder. Det är tyvärr ingen brist på sådana barn, åter och åter måste föreståndarinnan afvisa mödrar som på det enträgnaste tigga om att deras barn skola bli emottagna i det lilla hemmet under dagen på det att de måtte kunna sköta sitt arbete utomhus. En del mycket klena barn få äfven om nätterna vård och huld inom anstalten, men som regel är man rädd för att skilja barnet från modern. »Af allt arbete, som här i staden behöfver göras för att hindra nöden och eländet, tyckes mig intet viktigare än upprättandet af ett tillräckligt antal barnkrubbor, där de mödrar, som äro tvingade att utom hemmet söka arbete, med lugn kunna lämna sina små», yttrade vid ett besök föreståndarinnan för »Barnavård» och förvisso hade hon rätt. Ty skall något värkligt kunna uträttas för förbättrandet af

*) Se »Dagny» årg. 1899, häft. 6, 7, 9.

vårt folks hälsotillstånd, både andligen och kroppsligen, så måste man börja med barnen från den spädate åldern.

Denna sanning börjar också allt mera tränga in i det allmänna medvetandet både i utlandet och här hemma. Så t. ex. har i Köpenhamns läkaresällskap nyligen framställts förslag om att bilda en nationalförening för späda barns vård, ett förslag, som omfattats med mycket stort intresse från alla håll. Föreningen skulle anordna föredrag och utgifva småskrifter angående späda barns vård, upprätta barnkrubbor, anskaffa kontrollerad, lämplig mjölk för dibarn m. m. En komité arbetar f. n. på att vidare utreda frågan om huru en dylik förening bäst skulle bildas och huru dess arbete skulle organiseras.

Men icke endast i Danmark är denna fråga nu aktuell, äfven i England har nyligen dess stora och omfattande betydelse påpekats från ett håll, som säkerligen borgar för, att äfven där allvarliga ansträngningar komma att göras för att råda bot på de svåra missförhållanden som råda i fråga om de små barnens vård.

För omkring ett år sedan tillsattes nämligen af engelska regeringen en komité af läkare, lärare och andra fackmän, med uppdrag att förbereda en på säkra fakta stödd jämförande undersökning af folkets hälsa och fysik och utreda orsakerna till vissa samhällsklassers degeneration och att anvisa utvägar till det ondas bekämpande. Bland de af komitén föreslagna botemedlen märkes äfven ett förslag att alla flickor öfver 14 års ålder skulle obligatoriskt deltaga i skötseln af de talrika barnkrubbor, som komitén anser nödvändigt att upprätta. Matlagning, hygien och hushållsskötsel skulle också vara obligatoriska skolämnen i folkskolorna.

Obligatorisk skolundervisning i barnavård och hygien — det är också det stora framtidsmål, som en härstädes nyligen grundad förening satt sig före. Föreningen, som heter *Klara barnavård*, kan väl närmast betraktas som ett barn af den förut nämnda föreningen »Barnavård», men står fullt själfständigt utan annat samband med denna än det gemensamma arbetet för förbättrad barnavård.

Det nya företaget, som vid Klara Östra Kyrkogata fått en passande och väl inredd lokal, emottager några späda barn, som få vistas där om dagen, men som till natten hämtas hem af sina mödrar. Dessa barn skola under en föreståndarinnas ledning skötas af folkskoleflickor, en för hvarje barn, hvilka under en kurs på tre veckor eller en månad få lära sig det nödvändigaste

af ett spädt barns skötsel och vård och samtidigt få i sig inpräntade den allmänna hygienens grundsanningar.

Tack vare folkskoleinspektörens välvilliga tillmötesgående få flickorna under denna tid ledighet från skolan för att helt kunna ägna sig åt det nya arbetet. Skulle det visa sig, att den beräknade tiden blir för kort och att längre ledighet ej kan beredas, så får man ordna kursen som fortsättningsskola för dem, som redan slutat skolgången. På sådant sätt torde i alla fall anstalten komma att verka under ferierna.

Flickorna skola infinna sig kl. 8 på morgonen och stanna sedan hela dagen. De skola medföra hvar sitt frukostbröd, middag erhålla de från det i närheten belägna Klara skolkök och eftermiddagskaffe består af anstalten. Undervisningen omfattar förutom den egentliga skötseln af de små, beredning af barnens föda, tvättning och strykning af deras kläder m. m. Vid allt detta erhålla de ständig handledning af anstaltens föreståndarinna, fröken Grahn. Dessutom meddelas äfven undervisning i hygien och barnavård af anstaltens läkare doktor L. Reuter, som på bestämda tider infinna sig för att kontrollera barnens hälsotillstånd.

Hvilken välsignelsebringande verksamhet en anstalt sådan som denna måste komma att utöfva, det är säkerligen här onödigt att vidare orda om.

Låtom oss endast tänka oss in i den tanken, att alla vårt lands unga flickor, de blifvande mödrarna och uppfostrarinnorna, härigenom fingo en inblick i, hvad det vill säga att vårda ett barn. Det arbete man verkligen vet något om, det har man vanligen äfven aktning för och det man en gång känt som ett stort och heligt ansvar, det påtager man sig ej lättsinnigt.

A. G.

Litteratur.

Sten Stensen til Stensbo af *Laura Kieler*.

För några månader sedan hade vi tillfälle att i denna tid skrift anmäla två af fru Kielers föregående böcker: »Dit Folk skal være mit Folk» och »Karen Jürgens til Egtved». Nu föreligger en alldeles färsk roman af samma författarinna: »Sten Stensen til Stensbo». Fru Kieler har gjort till sin lifsuppgift att i tal

och skrift kämpa för Sønderjylland, det lilla landet »syd for Kongeaaen», som i trots af Pragerfredens bestämmelser kvarhålles under den tyska örnens välde. Ehuru ej till börden landets barn, tyckes hon hafva lämnat kvar sitt hjärta inom dess gränser, och hennes senare litterära produktion har varit starkt färgad af denna sympati.

De flesta utomstående, som läst fru Kielers sista böcker, hafva nog, trots deras tändande liffullhet, rönt ett visst intryck af att polemiken mot tyskväldet varit en smula för accentuerad, och att en mera objektiv framställning nästan skulle ha gjort en starkare verkan. Så mycket mera glädjande är det därför att i hennes sista roman finna framställningen väsentligt lugnare och frigjord från dessa dagboksartade politiska detaljer, som förr så ofta tyngt skildringen, och att i den påträffa en bok, som väsentligt höjer sig öfver sina föregångare. Idén är lika klart och enhetligt framställd, värmen är på intet sätt förminskad, men människoskildringen har vunnit i djup och förståelse.

Sten Stensen är en af dessa naturer, som slitas mellan hvarandra motsägande röster i själen. Den ena talar om patriotens plikt att värna danskhetens rätt i det land, som ännu enligt lag skulle vara danskt, den andra om försonlighet mot fiender och underkastelse för »öfverheten, som väldet hafver». Det fanns en tid, då den förra stämman alldeles öfverröstade den senare, men tunga hemsökelser kommo med åren, och Stens grubblande och pinade själ började alltmera att i sorgen se ett Guds gissel, sändt att straffa honom och hans folk för deras oförsonlighet och trots. Stens hustru däremot är dansk med hvarje fiber i sitt hjärta och hyser ej ett spår af tvifvel på det berättigade i sin åsikt. Hennes fasta tro har också gått i arf till sonen Rud, som sätter in hela sin ungdomskraft i kampen mot förtyskningssträfvandet. Och medan mor och son alltmera förenas i gemensamma intressen, blir Sten alltmera ensam i sin familj och bland sitt folk, och alltmera vändas hans själ mellan de oförenliga plikterna. I tro att samvetet bjuder honom fullkomlig underkastelse för de maktägande, sluter han sig till de sinas förtviflan mer och mer till det tyska partiet, tills en katastrof inträffar, som öppnar hans ögon för det ohållbara i hans ställning. Och så börjar han med sin hustrus hjälp att samla ihop det lilla, som lifvets stormar lämnat honom öfrigt, och att på spillrorna bygga upp ett nytt fäste.

Motivet är förträffligt behandladt och har gifvit författarinnan tillfälle till präktiga karaktärsstudier. Främst står väl hufvudpersonen, denna tungsinta, färdiga och grubblande typ, som plågar sin omgifning men allra mest sig själf i sin hänsynslösa sträfvan mot det mål, han satt sig före men som i sin samvetstrohet blir stor och imponerande.

Hafvet har fått sig tilldeladt en stor, halft symbolisk rol i denna bok. Det är vidundret, som lurar på människobarnens spröda lycka och allt emellanåt sträcker ut sina vampyrarymar

efter den. Dess sorgesång följer som ett ledmotiv och smälter osökt tillsammans med människornas öden. Naturens och lifvets tragik finner ofta gripande uttryck, men den fasta tron på den jordiska tillvaron såsom blott ett moment i en evig världsordning behåller dock sista ordet.

F. E.

Från Triumfgatan. Lifsbilder af *Ricarda Huch*.

Någonstädes i en aldrig namngifven stad i eller på gränsen till Italien finnes en gata, som efter en gammal romersk triumfbåge fått namnet Triumfgatan. Vid denna gata ligger ett förfallet hus från medeltiden, hvilket nu innehafves af en förmögen affärsman, men, såsom beläget i den äldsta och fattigaste stadsdelen, bebos af uteslutande fattigt folk. En tillfällighet gör, att husets ägare, som förut helt bekvämt uppburit sina räntor genom vicevärlden, kommer att aflägga ett besök hos hyresgästerna. Han finner bland dem sleiande nöd, många laster och helt egendomliga rättsbegrepp, men ock i vissa fall en andlig storhet, hvilken i förening med den kontrast, som ligger i deras och hans egna lifsförhållanden, utöfvar en mäktig verkan på honom. En osynlig makt tvingar honom att halft mot sin egen vilja åter och åter vända tillbaka till Triumfgatan, och småningom lefver han sig alltmera in i sina vänners nya lif, försöker att hjälpa dem upp ur djupet men finner nästan alla sina ansträngningar maktlösa gentemot nödens månghöfdade hydra. Hvad han sett och hört i armödets boningar, vill dock ej mera släppa honom, hans personliga lycka har blifvit ohjälpligt störd, ty en annan sång än glädjens och kärlekens ljuder nu oupphörligt för hans öron. Och hur skall det väl gå, om den där andra rösten aldrig tystnar, om han beständigt skall känna sig »gripen af en längtan, liknande en svin-del, att kasta sig ned till de förolyckade?»

Af alla de talrika diktverk, som på senare tider tagit upp den sociala frågan till behandling, vet jag ytterst få så omedelbart gripande som denna bok, och detta i trots af framställningens egendomliga tyngd. Intresset fångslas här aldrig af några arrangerade effekter, den nästan totala bristen på anförda samtal i förening med stilens strängt behärskade och dock intensiva kraft kommer berättelsen att nästan påminna om ett vittnesmål, som ett i saken djupt intresserad vittne söker att aflägga så lugnt och lidelsefritt som möjligt. Men hela tiden hör man hur ett hjärta snyftar, knappast så mycket öfver nöden själf som öfver dess förmåga att förslöa själarna och prisgifva dem åt ett elände, som är värre än den yttre fattigdomens.

»Lifsbilder» har förf. kallat sin bok. Det är också ett verkligt bildergalleri som upprullas för oss vid vandringen längs Triumfgatan, och bilderna äro så skarpt och säkert tecknade, så lefvande, att vi inte ha lätt att komma ifrån dem. Dessa män-

niskor, som vandra på måfå mot ett okänt mål utan högre längtan än den efter en strimma af söderns sol, en hastig skönhetsglimt eller en ofta besudlad njutning och som tyckas rent af ur stånd att lyfta blicken mot en andens synvidd, i hvilken grad äro de själfva ansvariga för sin låga moraliska nivå? Äro de endast värda förakt, eller finns det ett annat sätt att betrakta dem? Huru komma till rätta med alla de stora gåtorna i deras tillvaro, huru finna det där ordet, som kunde förklara för de lidande »hvarför det måste vara så och hvarför det var bäst så»?

Med skälvande innerlighet ställer förf. problemet framför oss. Själf ger hon ingen lösning på gåtan. Men äger hon också icke den barnsliga trons rika tröst i att skåda mot en viss förklaring i ett annat lif, så har hon dock en kärlek, som upprunnit ur samma källa. Och hon har insatt hela styrkan af sin egenartade konst på försöket att lära människorna omkring sig att bättre se och förstå och i följd däraf glömma bort att fördöma.

F. E.

—*—

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité hade den 22 okt. anordnat ett samkväm i Nya hushållsskolans lokal, hvarvid fröken C. Craaford i ett föredrag som kommer att refereras i nästa häfte, redogjorde för sina erfarenheter från en studieresa i Danmark med undersökningar rörande »Kvinnans del i smålandtbruket» som mål. — Efter intagen enkel supé hade fru Briet Asmundsson från Reykjavik älskvärdheten meddela en del intressanta smådrag från lifvet på våra dagars Island, hvaraf framgick, att äfven detta aflägsna land rönt inflytande af den nya tidens rika utveckling i såväl andligt som materiellt afseende. Fru Asmundsson, redaktis för Islands »Kvinnoblad», har vistats en tid under hösten i Stockholm för att studera våra förhållanden, särskildt dem som rör kvinnoarbetet.

*

Föreningen för kvinnans politiska rösträtt (Stockholmsafdelningen) hade måndagen den 31 oktober sammanträde å Hushållsskolan vid Västra Trädgårdsgatan under fru E. Broomés ordförandeskap.

Därvid utsågos till afdelningens representanter i centralstyrelsen fröken Anna Whitlock, professorskan Ann Margret Holmgren samt fröken Gertrud Adelborg.

Därpå lämnade professorskan Agda Montelius en redogörelse för kvinnornas internationella rösträttskongress i Berlin och fil. dr Lydia Wahlström för den samtida internationella kvinnokongressen darsammastädes. Vidare redogjorde fröken Gertrud Adelborg för förhandlingarna vid landsföreningens rösträttsmötes förhandlingar i Göteborg i somras.

Till sist diskuterades några stadgeändringsförslag, hvilka komma att föranleda definitivt beslut först vid ett kommande sammanträde.

—*—

Ellen Fries' bibliotek

är öppet *alla hvardagar kl. 3—4 e. m.*

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Uppllysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny*.

Uppllysningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Anmälan.

Dagny utkommer **1904** med 20 häften, utgörande sammanlagt 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

*Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:
Tunnelgatan 25.*

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.